

ІННОВАЦІЙНА СФЕРА ТА ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ (ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ)

Є. М. Білоусов,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародного права

Національного інституту «Юридична

академія України імені Ярослава Мудрого»

Статтю присвячено аналізу сучасного стану забезпечення економічної безпеки України в інноваційній сфері та встановлено його зв'язок із рівнем упровадження новітніх технологій та інноваційних продуктів. У ній розглянуто напрямки та перспективи переходу української економіки на інноваційний шлях розвитку, запропоновано заходи щодо усунення структурних диспропорцій розвитку економіки держави, проаналізовано сучасний стан надходження інвестицій у промислову та інноваційно-технологічну сферу.

Ключові слова: *економічна безпека, новітні технології, інноваційний шлях розвитку, інвестування промислової та інноваційно-технічної сфери.*

Досвід економічного зростання розвинених країн показує, що найбільшого успіху ними було досягнуто при вкладенні інвестицій в освоєння нових технологій, модернізацію інноваційної сфери. Одним із найголовніших джерел сучасного економічного зростання є науково-технічний прогрес, на його частку в розвинених країнах припадає від 70 до 90 % приросту ВВП. Недооцінка цього становища в нашій практиці породжує небезпеку підривання економічної безпеки держави як основи самостійного і стійкого розвитку України зокрема та національної безпеки держави в цілому. Тому реалізація національних інтересів і забезпечення економічної безпеки України можливе тільки на основі динамічного й стійкого зростання економіки взагалі, розвитку інноваційної сфери зокрема,

що зможе забезпечити гідний рівень і якість життя населення та гарантувати соціально-економічну й політичну стабільність суспільства.

Для реалізації завдань забезпечення економічної безпеки держави потрібні відповідні ресурси, що висуває певні вимоги до темпів зростання як економіки в цілому, так і її основних галузей. Якщо для виходу на необхідний обсяг інвестиційних ресурсів найближчим часом нижньою умовною межею може бути підтримка темпів зростання ВВП на рівні 4,5-5 % за рік, то це означає, що не меншими темпами повинно рости і промислове виробництво, науково-технічна, інноваційна сфери. Тільки за таких умов зростання можливо створити підґрунтя для вирішення найважливіших проблем середньострокового періоду розвитку економіки держави, що пов'язується із стійким забезпеченням належного рівня економічної безпеки держави [1].

Серед чинників, що негативно впливають на забезпечення економічної безпеки держави в інноваційній сфері, слід виділити такі:

- посилення тенденцій витіснення з внутрішнього ринку вітчизняних товарів імпортними. Таке становище зумовлює сильну залежність внутрішнього споживчого ринку від імпорту і є загрозою для економічної безпеки держави;

- фізичний і моральний знос основних виробничих фондів; погіршення стану мінерально-сировинної бази; дефіцит кваліфікованої робочої сили і фахівців різного профілю, особливо в галузях і виробництвах, що використовують для випуску конкурентоспроможної продукції передові технології;

- відсутність дієвого правового механізму забезпечення інноваційних відносин, особливо в частині створення чіткої системи нормативних координат щодо цієї сфери: прогалини в законодавстві, колізії правових норм, надмірна розгалуженість системи правового регулювання інноваційних відносин – усе це суттєво впливає і на стан забезпечення економічної безпеки держави в цілому.

Важливою передумовою покращення сучасного стану розвитку економіки та підтримання економічної безпеки держави є забезпечення впровадження в зазначені сфери інноваційних продуктів та новітніх технологій. Із цією метою необхідним є підтримання відповідного рівня інвестицій та належне нормативно-правове регулювання цієї царини [2].

Указані чинники посилюють структурні диспропорції в промисловості, негативним чином позначаються на темпах зростання виробництва та його ефективності і, зрештою, на економічній безпеці держави.

Ураховуючи стан, що склався в економіці, структурні диспропорції та загрозові явища щодо розвитку промисловості, інноваційної та науково-технічної сфер, рівень забезпечення економічної безпеки держави може суттєво знизитися, що призведе до можливості втрати економічного суверенітету держави.

На нашу думку, стратегічними чинниками, що безпосередньо впливають на стан забезпечення економічної безпеки держави є технологічне переоснащення вітчизняної економіки, насичення її високопродуктивними системами технологій та інновацій, а також новими матеріалами, що втілюють новітні досягнення науки і техніки.

Національні інтереси України вимагають рішучих дій зі створення надійної та ефективної системи організаційно-правових, економічних і соціальних механізмів захисту, відтворення і збереження вітчизняного науково-технічного і технологічного потенціалу і, в кінцевому підсумку, досягнення високого рівня економічної безпеки держави в цілому [3].

Із метою забезпечення стійкого зростання, підвищення ефективності виробництва і конкурентоспроможності потрібні науково обґрунтовані й високоефективні стратегії розвитку галузей економіки з урахуванням їх інноваційної спрямованості, які в подальшому знайдуть своє відображення в системі нормативно-правових актів, що забезпечують дану сферу. При цьому глибоке реформування інноваційної й науково-технічної сфер має базуватися на поєднанні гнучкого механізму співпраці науковців і законодавця з

можливостями розширення самостійності наукового співтовариства щодо вибору напрямів пошуку і джерел фінансування НДДКР.

У цих стратегіях на основі аналізу стану державного регулювання економіки та її потенціалу повинні бути визначені головні напрямки переходу її реального сектору на інноваційний шлях розвитку, що забезпечить підвищення ефективності виробництва і вдосконалення його структури, конкурентоспроможність вітчизняної продукції, в першу чергу, за рахунок впровадження високоефективних науково-технічних розробок і високотехнологічних виробництв [4].

Перехід до економічного розвитку інноваційного типу потребує підвищення інвестиційної та інноваційної активності, реалізації конкурентних переваг вітчизняних виробництв, підтримки тих галузей національної економіки, які можуть бути носіями економічного зростання, забезпечення економічної безпеки держави на всіх рівнях суспільного життя.

Для розв'язання цього завдання потрібні розробка й реалізація курсу на перетворення вітчизняної науки на дієвий національний ресурс оновлення і розвитку України, зміцнення і нарощування її інтелектуального, соціально-економічного і наукового потенціалу.

Оцінюючи тенденції розвитку інноваційної сфери та її вплив на забезпечення економічної безпеки держави, можна сказати, що разом із помітним спадом інвестицій у нематеріальні активи в абсолютних і відносних показниках зростає кількість використаних передових виробничих технологій, хоча це зростання не дає підстав для підвищення активності інноваційної діяльності в Україні. Кількість інноваційно-активних організацій у промисловості й організацій, що виконують дослідження і розробки, досить стабільна, хоча останні мають тенденцію до скорочення. При цьому дещо збільшилася частка інвестицій в основний капітал сегмента «Наука і наукове обслуговування». Незважаючи на певну позитивну динаміку зростання інвестицій щодо зазначеного сегмента, при наявній структурі основного капіталу, його фізичному і моральному зносі обсяг

інвестицій явно недостатній для модернізації і реконструкції основних виробничих фондів.

Заходи для усунення структурних диспропорцій розвитку економіки і, як наслідок, підвищення її безпеки в Україні припускають здійснення державою комплексу заходів щодо створення умов для підвищення технологічного рівня виробництва і конкурентоспроможності продукції та активізації інноваційної діяльності. Основними із цих заходів є:

- створення машин і систем машин, за допомогою яких реалізуються сучасні прогресивні ресурсозбережні технології та забезпечується високий рівень якості й споживчих властивостей товарів;

- упровадження світових стандартів якості продукції та захисту довкілля, для чого необхідно сформулювати програму введення техніко-економічних регламентів на продукцію, що розробляється і випускається, розробити програму використання в промисловості найважливіших стандартів, визначити порядок уведення правил Європейської економічної комісії з екологічних нормативів;

- забезпечення пріоритетності державної підтримки наукоємних технологій і стимулювання виробничо-технологічних перетворень. Потрібне розроблення механізмів пайового фінансування (приватно-державне партнерство) високоефективних інноваційних проектів, підтримка і стимулювання інвесторів за рахунок надання гарантійних заставних резервів під реальні активи, розвитку лізингу унікального наукового обладнання;

- виявлення і підтримка технологій, освоєння в виробництві яких забезпечить українським підприємствам конкурентні переваги на світовому ринку за рахунок створення банку цих інноваційних проектів і єдиної національної системи обліку науково-технічних результатів із перспективних напрямів розвитку науки і технологій:

- підтримка, у тому числі державна, малого підприємництва шляхом створення політичних, правових і економічних умов для його поступального розвитку, формування якісного правового середовища, пріоритетний

розвиток малих і середніх інноваційних фірм, формування інфраструктури, що забезпечує доступність для суб'єктів малого підприємництва необхідних послуг і ресурсів та ін.;

- створення міждержавних ФПГ(МФПГ) і транснаціональних ФПГ, що є найпривабливішою формою об'єднання українських і зарубіжних партнерів із коопераційними зв'язками, що склалися, а також участь в їх структурі банківсько-фінансового капіталу, що забезпечить прискорену реалізацію експортоорієнтованих і імпортозамінних проектів, удосконалення законодавства в цій сфері;

- реструктуризація збиткових секторів промисловості, підвищення дієвості інституту банкрутства, вирішення проблем монопрофільних міст;

- організаційно-управлінська реструктуризація, в рамках якої належить визначити правовий статус і правила правового регулювання, порядок і умови створення діяльності холдингів та інших інтегрованих структур і т. ін.

У частині вдосконалення державної політики інвестування в промисловість і науково-технічну сфери економіки потрібні також:

- переорієнтація банківської системи на кредитування реального сектору економіки, поетапне зниження ставки рефінансування Національним банком України;

- перехід на міжнародну систему бухгалтерського обліку, вдосконалення методів оцінки основних фондів, амортизаційної політики, правил інвестиційних конкурсів, методів патентного захисту й охорони прав інтелектуальної власності;

- створення спеціальних економічних зон із метою розробки й освоєння у виробництві ефективних технологій і нової конкурентоспроможної вітчизняної продукції. Для цього потрібно буде доопрацювати Закон України «Про загальні засади створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13.10.1992 р, а також Проект Закону України «Про спеціальні (вільні) економічні зони» від 21.03.2008 р., який забезпечить законодавчу базу створення об'єктів із випуску конкурентоспроможної

промислової продукції і розробки високоефективних інноваційних проектів у рамках спеціальних економічних зон [5;6];

- концентрація державних інвестицій на об'єктах, що забезпечують упровадження нових технологій. Цей напрямок потребуватиме виділення в державній адресній інвестиційній програмі 5 % квоти для фінансування державних капітальних вкладень в об'єкти науки, які забезпечать розробку й освоєння нової наукоємної продукції;

- підвищення рівня координації та якості управління інвестиціями, що реалізуються в рамках адресної інвестиційної програми і державних цільових програм, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності галузей вітчизняної промисловості, забезпечення моніторингу обмеженої кількості найбільших будівництв та інвестиційних програм і проектів державної значущості в промисловості й науці;

- удосконалення податкового законодавства і механізмів його застосування з метою створення вигідних умов для розвитку високотехнологічних напрямів. Найважливішим напрямом тут є введення пільг із податку на прибуток, які використовуються для інвестицій в оновлення й модернізацію виробничої бази;

- оновлення нормативної бази витрачання бюджетних коштів. Причому в Бюджетному кодексі України слід передбачити те, що необхідно врахувати потребу в маневрі ресурсами й гнучкому поєднанні бюджетних і позабюджетних джерел, із яких фінансуються установи науково-освітньої сфери [7].

Таким чином, перехід української економіки на інноваційний шлях розвитку, ліквідація структурних диспропорцій у галузях економіки, підвищення ефективності виробництва і конкурентоспроможності вітчизняної продукції потребують докорінної ревізії наявних нормативно-правових актів, що забезпечують цю сферу. Саме створення якісної та ефективною системи правового регулювання інноваційної сфери дозволить належним чином забезпечити й суттєво підвищити стан економічної безпеки

держави в цілому. Реалізація цих завдань, насамперед, пов'язується із стратегічно важливими галузями економіки держави, які потрібно реформувати за допомогою досягнень фундаментальної та прикладної науки [8].

ЛІТЕРАТУРА

1. Федулова Л. І. Інноваційна економіка : підручник / Л. І. Федулова. – К. :Либідь, 2006. – С. 480.
2. Микитюк П. П. Інноваційна діяльність : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / П. П. Микитюк, Б. Г. Сенів. – К. : Центр учбов. літ-ри, 2009. – С. 392.
3. Ліпкан В. А. Національна безпека України : навч. посіб. / В. А. Ліпкан. – К. :Кондор, 2008. – 552 с.
4. Гальчинський А. С. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко. – К. : Знання України, 2002. – 336 с.
5. Про загальні засади створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон : Закон України від 13.10.1992 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 50. – С. 676.
6. Про спеціальні (вільні) економічні зони : Проект Закону України від 21.03.2008 р. № 2262.
7. Кочергина Т. Е. Экономическая безопасность : учеб. пособ. / Т. Е. Кочергина. – М. :Феникс, 2007. – 446 с.
8. Гончаренко Л. П. Экономическая и национальная безопасность : учебник / Л. П. Гончаренко. – М. : Экономика, 2007. – 543 с.

ИННОВАЦИОННАЯ СФЕРА И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ГОСУДАРСТВА (ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМЫ)

Белоусов Е. Н.

Статья посвящена анализу современного состояния обеспечения экономической безопасности Украины в инновационной сфере, установлена его связь с уровнем внедрения новейших технологий и инновационных продуктов. Рассматриваются направления и перспективы перехода украинской экономики на инновационный путь развития, предложены мероприятия относительно устранения структурных диспропорций развития экономики государства, проанализировано современное состояние поступления инвестиций в промышленную и инновационно-технологическую сферу.

Ключевые слова: экономическая безопасность, новейшие технологии, инновационный путь развития, инвестирования промышленной и инновационно-технической сферы.

INNOVATIVE SECTOR AND ECONOMIC SECURITY OF THE STATE (STATEMENT OF THE PROBLEM)

Bilousov E. M.

The article is dedicated to the analysis of the economic security of Ukraine in the field of innovation and established its connection to the level of introduction of innovative technologies and products.

The author has revealed the factors which influence the formation of state economy development. In particular the following was studied: the oversaturation of the market by foreign goods, significant wear of productive assets, critically low level of introduction of innovative technologies and products, ineffective state policy in the sphere of investment in economic development, statutory and regulatory base of innovative economy development which is fragmented and inoperative.

The article also deals with the current state, the possible directions and the prospective of transition of Ukrainian economy to the innovative course.

Also the article touches upon the main scientific-technical priorities while creating the state policy upon economic and innovation security. The author underlines the importance of research in the sphere of economic independence, the necessity of high level of educational and cultural development, the maintenance of defense potential. The article presents several fundamental researches which should be given the highest priority of state support.

The article proposes the possible ways to eliminate the structural imbalance in economy development that should lead to safety in this field. The importance of the forecast modeling was also studied.

Also the article provides the analysis of the current state of flow into the industry and innovative technology, and also gives the possible ways to eliminate the drawbacks of state investment policy. General conclusions were made about the need to create a proper system of legal regulation of relations in the field of innovation.

Key words: economic security of Ukraine in the field of innovation, transition Ukrainian economy to the innovative course, flow into the industry and innovative technology.